

prof. dr hab. Jacek Adamczak
Uniwersytet Artystyczny im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu
Wydział Animacji i Intermediów

Poznań, 10.05.2021 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej oraz dorobku artystycznego i osiągnięć dydaktycznych
Pani mgr Agaty Wiktorii Gorządek
sporządzona w wyniku postępowania o nadanie stopnia doktora
w dziedzinie sztuki, dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne, i wyznaczeniu mi funkcji recenzenta
przez Uczelnianą Komisję ds. Stopni
Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej
im. Leona Schillera w Łodzi
Uchwałą nr 24/2021 z dnia 8 marca 2021 r.

Pani mgr Agata Wiktorii Gorządek [REDAKTOWANE], gdzie w 2003 r. ukończyła Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych. W latach 2003 - 2005 była słuchaczem Europejskiej Akademii Fotografii w Warszawie. W 2005 r. podjęła studia w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi na Wydziale Operatorskim i Realizacji Telewizyjnej na kierunku Realizacja Obrazu Filmowego, Telewizyjnego i Fotografii, specjalność Film Animowany i Efekty Specjalne, uzyskując tytuł zawodowy magistra sztuki w dniu 5 października 2011 r. W 2013 r. kandydatka rozpoczęła kolejny etap edukacji na Międzywydziałowych Środowiskowych Studiach Doktoranckich w macierzystej Uczelni. Od 2013 r. podejmuje pracę dydaktyczną jako asystent i wykładowca w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi. W 2017 r. zostaje także nauczycielem akademickim w Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi na Wydziale Sztuk Wizualnych, obecnie na stanowisku asystenta w Pracowni Animacji Lalkowej.

Ocena dorobku artystycznego

„Film lalkowy stał się mi bliski poniekąd przypadkiem” - tym zdaniem Agata Gorządek rozpoczyna swoją rozprawę doktorską. To doświadczenie życiowe, jakim jest przypadek, który wyznacza kierunek rozwoju artystycznego, znane jest wielu twórcom w różnych obszarach sztuki. Pytanie, które stawiamy po latach brzmi, czy został on należycie wykorzystany. Przygodę z animacją kandydatka rozpoczęła od rysunku i to ze znakomitymi dla mnie rezultatami. Zwłaszcza „Nurek” z 2011 r., gdzie Agata Gorządek jest autorką scenariusza, opracowania plastycznego, animacji i reżyserii, urzeka plastycznym klimatem obrazu. Z ogromnym wyczuciem materii, zarówno rysunku i wycinanki, autorka składa te dwie techniki w oryginalny i subtelny sposób. Wykorzystanie różnorodnych technik realizacyjnych we wspólnym procesie animacji, wymaga od realizatora nie tylko dużej wrażliwości plastycznej, ale również wysokich umiejętności warsztatowych, co bezsprzecznie emanuje z każdego kadru filmu. Tym co dla mnie szczególnie zasługuje na najwyższą ocenę, to odważne wykorzystanie ekspresji środków plastycznych w budowie

kompozycji kadru. Ujęcia o charakterze graficzno-ilustracyjnym, opisujące bohaterów i ich emocje, łączą się z kadrami abstrakcyjnymi. Ujęcia z białymi płaszczyznami wiszącego prania czy zbliżenie traw to gra czystą materią rysunku. To ciekawe i interesujące zabiegi, od dbałości o detale i szczegóły jak w przypadku widocznej postaci w rozbitej filiżance, po grę faktur rysunku na całej płaszczyźnie kadru. Film jest dojrzałą realizacją, bogatą w rozwiązania wizualne oraz spójną formą w każdej płaszczyźnie. Również pozostałe, w pełni autorskie realizacje, w których kandydatka wykorzystuje rysunek jak „Reszta świata” czy „Epizod”, są na wysokim poziomie artystycznym. Potwierdza to umieszczenie ich w antologiach: „Naiwni czarodzieje” PWSFTviT 2012 r., „Akcja Animacja-filmy najnowsze” Narodowy Instytut Audiowizualny 2009 r. czy „Animacja 25” PWSFTviT 2014 r. Filmy prezentowane były na blisko czterdziestu festiwalach krajowych i zagranicznych. Wymieniony „Nurek” prezentowany był między innymi w Annecy Film Festival we Francji w 2012 r., w Ottawie International Animation Festival, w Kanadzie w 2012 r. czy na Krakowskim Festiwalu Filmowym w 2012 r. Jeszcze na studiach rysunek staje się dla kandydatki tym przypadkowym pomostem do filmu lalkowego. Po ich ukończeniu, dorobek artystyczno-zawodowy Agaty Gorządek to głównie animacja przestrzenna. Celowo dodaję określenie zawodowy, bo wachlarz dokonań obejmuje pełnienie przez kandydatkę różnorodnych funkcji w zespołach realizacyjnych. Film lalkowy to praca zespołowa w przeciwieństwie do autorskich rysunkowych dokonań kandydatki. Bez względu na rodzaj wkładu twórczego czy pełnionej funkcji, współpracuje się na różnych etapach produkcji z profesjonalistami prezentującymi unikatowe umiejętności i zawody filmowe w obszarze animacji. Wymaga to od wszystkich a zwłaszcza od reżysera szczególnych predyspozycji. To nie tylko kompetencje plastyczne i filmowe, ale także wrażliwość w ocenie wykonanej przez nich pracy. Wykaz dorobku artystycznego kandydatki, obejmujący 10 lat aktywności zawodowej, wykazuje wszechstronność podejmowanych przez nią działań twórczych. Agata Gorządek w ponad 20 tytułach (nie licząc poszczególnych odcinków seriali) pełni funkcję II reżysera, jest autorką storyboardów, projektuje scenografię i lalki, gdzie nierzadko osobiście wykonuje dekoracje i rekwizyty. To dorobek różnorodny obejmujący zarówno seriale jak i filmy autorskie. Realizacje skierowane do młodego widza oraz odbiorcy dojrzałego. Do pierwszej grupy można zliczyć chociażby dwa popularne seriale. Pierwszy to „Rodzina Treflików”, sezon I z 2015 r. w reżyserii Marka Skrobeckiego, gdzie kandydatka jest autorką storyboardów, pełni funkcję II reżysera, jest autorką scenografii i zajmuje się także jej wykonaniem. Drugi to „Paruszek i Przyjaciele” w reżyserii Krzysztofa Brzozowskiego 2014 r. (odcinki 2-13) gdzie także wykonuje projekty scenografii. Natomiast bardzo ciekawym i ambitnym projektem filmowym dla młodego widza, który współtworzy Agata Gorządek jest 8 odcinkowy serial „Wojna i ja” w reżyserii Mattiasa Zirowa z 2018 r. To film opowiadający o II wojnie światowej z perspektywy dzieci, oparty na ich pamiętnikach i biografiiach z tamtego okresu. Odcinek pt. „Anton” otrzymuje w 2018 r. prestiżową nagrodę „GOLDEN SPATZ” dla najlepszego dziecięcego programu dokumentalnego na Niemieckim Festiwalu Mediów dla Dzieci w Erfurcie. To film, w którym połączono zdjęcia aktorskie i dokumentalne ze zdjęciami efektowymi na przestrzennych makietach. Obraz jest koprodukcją, w której zdjęcia efektowe figur na makietach powstawały dzięki pracy polskich filmowców w studiach Łodzi oraz Wrocławiu. Agata Gorządek w tym międzynarodowym przedsięwzięciu jest scenografem, wykonuje makiety oraz czuwa nad animacją. Zdobywa tu także kolejne ważne doświadczenie, jakim jest rola producenta. Z filmów autorskich, w których powstaniu uczestniczy kandydatka, należy wymienić „Latającą Maszynę” reż. Martin Clapp z 2011 r. czy „Radio Dolores” reż. Katarina Lillqvist z 2016 r. W filmach tych Agata Gorządek jest współprojektantką scenografii oraz

lalek. W ciekawym projekcie „Przemiana” w reż. Marka Skrobeckiego z 2012 r., wykonuje interesujące projekty scenografii i lalek. Złuszczza te projekty są na wysokim poziomie plastycznym, oddającym w pełni klimat opowiadania Franza Kafki, którego adaptacji podjął się reżyser. Wybrany dorobek projektowy i scenograficzny kandydatki do filmów lalkowych był także prezentowany w latach 2013-2016 w Muzeum Kinematografii w Łodzi. Agata Gorządek nie zapomina jednak o animacji rysunkiem. Bierze udział w realizacji pełnometrażowego animowanego filmu „Zabij to i wyjedź z tego miasta” w reż. Mariusza Wilczyńskiego z 2020 r. obrazu nagrodzonego m.in.: Złotymi Lwami w Gdyni w 2020 r. i Grand Prize na 44. Międzynarodowym Festiwalu Animacji w Ottawie. Kandydatka współtworząc animację pełniła jednocześnie funkcję głównego animatora w zespole realizacyjnym.

Agata Grządek w trakcie dotychczasowej kariery artystycznej i zawodowej współpracowała z wieloma studiami filmowymi takimi jak: Se-ma-for, Studio Filmów Animowanych Trefl, Animoon czy Opus Film. Jest także współzałożycielką TOTO Studio. W bardzo intensywnym okresie twórczym po ukończeniu studiów kandydatka zdobywa ogromne doświadczenie artystyczne i zawodowe. Szerokie spektrum tych działań czyni z niej doświadczonego filmowca animatora. Przypadek nie tylko owocuje ugruntowanym dorobkiem, który oceniam bardzo pozytywnie, ale jego efekty pozwalają także na samodzielne podjęcie przez Agatę Gorządek nowych wyzwań artystycznych.

Ocena rozprawy

Rozprawa doktorska Pani mgr Agaty Gorządek składa się z dzieła artystycznego w postaci 18 minutowego średnometrażowego filmu animowanego pt. „Zapomniana książka” oraz części teoretycznej pt. „Zapomniana książka. Poza Kadrem. Analiza procesu powstawania filmu lalkowego”, której promotorem jest dr hab. Marek Skrobecki, a promotorem pomocniczym dr hab. Joanna Jasińska-Koronkiewicz, pracownicy badawczo-dydaktyczni Wydziału Operatorskiego i Realizacji Telewizyjnej PWSFTviT w Łodzi.

Dzieło artystyczne „Zapomniana książka” z 2021 r. jest filmem lalkowym w którym Agata Gorządek jest autorką scenariusza, opracowania plastycznego oraz pełni funkcję reżysera. Za opracowanie plastyczne ujęć zrealizowanych w procesie animacji 2D odpowiada Patricia Ortiz Martinez. Kandydatka jako reżyser kieruje przy realizacji tego filmu zespołem doświadczonych twórców. Każdy z nich wnosi swój wkład w budowę dzieła, którego wizję określa jednak Agata Gorządek. Jej autorski zamysł filmu rodzi się już na etapie scenariusza, którego źródłem są opowiadania czeskiego pisarza Arnosta Goldflama. W przypadku filmu był to utwór „Babcia w pudełku po zapałkach”. Z inspiracji literaturą rodzi się oryginalny scenariusz opowiadający losy trójki bohaterów, a „Tematem przewodnim filmu jest strata i radzenie sobie ze stratą” jak określa sama autorka. Będąc twórcą opracowania plastycznego, scenografii i lalek, kandydatka w sposób zasadniczy wpływa na artystyczną i wizualną formę obrazu. Film zrealizowany jest w technice lalkowej z wykorzystaniem wkopiowanych w fizyczną scenografię ujęć 2D zrealizowanych w środowisku cyfrowym. Miaz techniki klasycznych z nowoczesną technologią procesu animacji 2D oraz wykorzystanie druku 3D do wykonania lalek stanowił jeden z celów badawczych rozprawy. Świadome i wyważone połączenie technik tradycyjnych wspomaganých przez narzędzia cyfrowe, pozwala Agacie Gorządek zachować naturalny plastyczny charakter realizacji. Uzyskuje go nie tylko dzięki fakturze tradycyjnych

materiałów użytych do budowy scenografii i lalek, ale przede wszystkim przez ograniczenie ich palety barwnej. Skala szarości, brązów i błękitów współbrzmiących ze sobą, buduje szlachetny ton obrazu. Również forma lalek, o których wnikliwym etapie projektowym i realizacyjnym dowiadujemy się z analizy teoretycznej, jest przemyślaną autorską propozycją. Przemawia do mnie syntetyczne opracowanie głów, a właściwie twarzy każdego z trójki bohaterów. Bije z nich pewien smutek, który ma swoje głębokie uzasadnienie w fabule filmu. Zarówno lalki i scenografia tworzą spójny klimat świata wykreowanego przez Agatę Gorządek. Ten świat trzeba jeszcze powołać do życia za pomocą procesu animacji, której autorkami są Anna Polińska i Paulina Szewczyk. Ale nie tylko sam anatomiczny ruch i gra emocjami lalek są ważne. Również tempo i rytm pozostałych elementów kształtujących ruchomy obraz określają jego ostateczną dynamikę. Wynikają one także z decyzji reżysera, mających wpływ na autora zdjęć Jana Pawła Trzaski, czy ostateczny montaż obrazu w wykonaniu Janusza Czubaka. Przyjęte założenia konstruują film o spokojnym tempie i rytmie, które adekwatnie dopełniają klimat filmu. Także w zrytmizowaniu niektórych płynących, wydawałoby się długich ujęć, pomaga muzyka Aliaksandra Yasinskiego. Ta spokojna narracja umożliwia zwłaszcza młodemu widzowi percepcję wartości estetycznych obrazu i śledzenie relacji emocjonalnych bohaterów. W sumie w odbiorze tego filmu nie czuje się jego 18 minut. To kolejna zasługa specyficznych umiejętności kandydatki, która osobiście przygotowuje storyboard, w którym zapadają nie tylko kluczowe decyzje narracyjne. Agata Gorządek już na etapie storyboardu precyzyjnie określiła wszystkie relacje pomiędzy elementami składowymi, które czynią ten film artystycznie interesującym i z ogromną dbałością profesjonalnie zrealizowanym. Na szczególną uwagę zasługuje organizacja zadań w trakcie zdjęć z koniecznością zachowania zasad bezpieczeństwa wynikających z pandemii, co poskutkowało wdrożeniem pracy zdalnej. To kolejne nagłe wyzwanie, które staje przed zespołem i reżyserem. Jest ono wyjątkowym sprawdzianem kompetencji Agaty Gorządek jako reżysera, z którego otrzymuje ocenę celującą.

Część teoretyczna „Zapomniana książka. Poza kadrem. Analiza procesu powstawania filmu lalkowego” to komplementarny z dziełem artystycznym pogłębiony komentarz Agaty Gorządek ukazujący jej wiedzę o uprawianej dyscyplinie. Składa się z czterech przemyślanych merytorycznie rozdziałów: Historia i aktualny stan wiedzy, Sytuacja obecna i wyścig nowych technologii, Niewidoczne dla oka oraz Analiza dzieła praktycznego i proces powstawania filmu. Pracę zamykają interesujące wnioski i podsumowanie oraz aneks składający się ze słowniczka terminów z zakresu animacji lalkowej, bogatej bibliografii a także filmografii. Niezaprzeczalnym walorem tej pracy jest to, że autorce udało się umiejętnie zawrzeć jednocześnie szerokie historyczne spojrzenie na animację lalkową ze szczegółowymi uwagami dotyczącymi warsztatu procesu animacji w technice lalkowej. Agata Gorządek potrafi swobodnie nakreślić obraz rozwoju tej techniki, wskazując takie postaci jak Georges Melies, Willis O'Brien, Władysław Starewicz, Georges Pala czy Tim Burton wyłuskując jednocześnie ich oryginalne rozwiązania artystyczne, technologiczne i warsztatowe, które wnieśli oni do filmu lalkowego. Tak trafnie zestawić przykłady filmowe i opisać zjawisko rozwoju techniki lalkowej potrafi tylko osoba posiadająca w tym obszarze własne doświadczenia. To profesjonalne przygotowanie autorki daje wyraz o sobie w każdym z rozdziałów dysertacji. Praca nie jest napisana hermetycznym językiem i wciąga czytelnika w świat animacji lalkowej, ukazując wieloaspektowość podejmowanych decyzji artystycznych, jak i detale skomplikowanego warsztatu. Zwłaszcza w rozdziale Analiza dzieła praktycznego i proces powstawania filmu autorka w sposób wyczerpujący opisuje tajniki wyłaniającego się filmu na każdym etapie

jego produkcji. Pracę uzupełnia bogata i adekwatna do treści ikonografia składająca się ze zdjęć, kadrów filmowych, projektów plastycznych, fragmentów storyboardów oraz rysunków konstrukcji lalek czy scenografii.

Chciałbym zwrócić jeszcze uwagę na trzy aspekty dotyczące pracy teoretycznej. Pierwszy to uwagi autorki zawarte w podrozdziale 4.2 Etap zdjęciowy. Współpraca z animatorami. Po raz pierwszy w pracy doktorskiej natrafiłem na refleksję, w której reżyser docenia ważną i kreatywną rolę animatorów. Cenne i bardzo trafne uwagi dotyczące współpracy reżysera z animatorami na planie oraz wynikający z nich wyraźny szacunek dla ich umiejętności, jest nie tylko wynikiem wieloletnich doświadczeń, ale również wyjątkowych cech Agaty Gorządek.

Drugi aspekt jest też rzadki dla prac doktorskich a wyróżniony przez autorkę we Wnioskach i Podsumowaniu: „Drugą dla mnie ważną kwestią było testowanie w praktyce rozwiązań, które możemy obserwować przy dużych produkcjach lalkowych, a także znalezienie dla nich odpowiedników bardziej osiągalnych dla niskobudżetowych produkcji. Widzę w tym cenny potencjał do wykorzystania w produkcji filmów studenckich i w programie zajęć dydaktycznych”. Przytoczona problematyka ekonomiczna była także kolejnym celem badawczym rozprawy. Ponadto w okresie zdjęciowym filmu, kandydatka przygotowywała na bieżąco materiały służące do opracowywania wykładów oraz zajęć. To kolejny i ciekawy przykład wpływu sumy doświadczenia zawodowego i akademickiego Agaty Gorządek wzbogacającej jej metody dydaktyczne.

Trzeci aspekt wynika wprost z moich doświadczeń artystycznych. Na początku Rozdziału III analizy, autorka zaznacza „Jedną z głównych kwestii, które od początku moich doświadczeń z filmem lalkowym najbardziej mnie fascynują jest świadomość, jak wiele elementów przy jego realizacji powstaje po to, aby umożliwić produkcję, ale nigdy nie ukazać się oczom widza”. W animacji materiały rysunku, zwłaszcza w filmie autorskim, mamy do czynienia z zupełnie odmiennym procesem twórczym. To właśnie czysty gest, ślad kreski czy punktów, bez ukrywania narzędzia a wręcz jego naturalna ekspozycja, staje się ważnym aktorem budującym kadr, co we wcześniejszych realizacjach udowodniła sama autorka. Zapewne bardzo ciekawa byłaby opinia i przemyślenia kandydatki w kontekście materii rysunku i jego roli w procesie powstawania filmu lalkowego. Bo przecież jak sama zaznacza w wstępie pracy doktorskiej „Podejście do zagadnienia filmu lalkowego od strony rysunku wydawało się kuszące...” czy też dalej „Opracowanie plastycznej strony filmu było dla mnie zawsze najciekawszym etapem pracy, zapewne ze względu na sentyment do techniki rysunkowej...” (str.39) Autorka sygnalizuje wprawdzie specyficzną rolę projektu plastycznego (Projekty i budowa lalek, str.44) ale nie odnosi się to bezpośrednio do materii rysunku. Zatem ciekawe jest czy rysunek i jego walory plastyczne wpływają na ostateczną formę przestrzenną? Czy rysunek pozostaje jedynie narzędziem projektowym lub w jakim zakresie wpływa on na artystyczny wyraz obiektów? Mając doświadczenie filmowe w tym zakresie, a także ogromny dorobek projektowy, odpowiedź na kolejne pytanie jak przenikają się te dwie odmiennie materie w procesie twórczym kandydatki, byłaby zapewne interesująca i stanowiła doskonałe uzupełnienie dysertacji. Uwaga ta nie zmienia mojej bardzo pozytywnej oceny analizy teoretycznej jak i całości rozprawy. Film „Zapomniana książka” oraz część teoretyczna Agaty Gorządek to spójne i przekonujące dzieło autorki.

Ocena osiągnięć dydaktycznych

Duże doświadczenie dydaktyczne Agaty Gorządek w obszarze animacji przebija także z treści, języka i formy rozprawy doktorskiej. To doskonały zarys do powstania konspektu

lub podręcznika podstaw animacji przestrzennej. Kandydatka zdobywała to doświadczenie przede wszystkim jako wykładowca przedmiotów „Podstawy animacji przestrzennej” i „Animacja przestrzenna” w PWSFTviT w Łodzi. Ośmioletni staż owocuje udziałem kandydatki jako współopiekunki artystycznej 35 animowanych filmów dyplomowych zrealizowanych na Wydziale Operatorskim i Realizacji Telewizyjnej. Szlify dydaktyczne zdobywała pod okiem tak uznanych autorytetów jak prof. Henryka Ryszka i dr hab. Marek Skrobecki. Suma nabytych doświadczeń zawodowych i dydaktycznych pozwala w 2017 r. Agacie Gorządek na sprawdzenie i rozwinięcie swoich dotychczasowych osiągnięć w ASP w Łodzi. O dużym zaangażowaniu, kompetencjach i umiejętnościach pedagogicznych kandydatki dowiadujemy się z bardzo pozytywnych opinii nauczycieli akademickich pracujących z nią bezpośrednio: dr hab. Aleksandry Chrapowickiej i dr Mariusza Wilczyńskiego. Ogromnym kapitałem, który kształtuje Aleksandrę Gorządek jako cenionego wykładowcy to wszechstronna wiedza, zdobyte doświadczenie i duże przygotowanie praktyczne wynikające z wielu lat pracy na planach filmowych animacji lalkowej i przestrzennej.

Konkluzja

Pani mgr Agata Wiktoria Gorządek to samodzielna, ukształtowana artystka i wszechstronna realizatorka filmowa. Nauczycielka akademicka z wieloletnim doświadczeniem, która potrafi dzielić się ze studentami swoją ogromną wiedzą a dzięki wypracowanym metodom dydaktycznym, wyposażyć ich w niezbędne umiejętności w obszarze realizacji filmu animowanego.

Stwierdzam także, że przedstawiona Rozprawa doktorska składająca się z dzieła artystycznego w postaci filmu „Zapomniana Książka” oraz części teoretycznej „Zapomniana książka. Poza kadrem. Analiza procesu powstawania filmu” stanowią oryginalne rozwiązanie przyjętego celu badawczego wnosząc wkład w rozwój dyscypliny, czym spełniają wymagania art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z późn. zm.

W związku z powyższym w pełni popieram nadanie stopnia doktora Pani mgr Agacie Wiktorii Gorządek w dziedzinie sztuki, dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne.

